

Оригінал, без дозволу автора не цитувати!

Віолетта Дутчак,
доктор мистецтвознавства,
професорка,
завідувачка кафедри музичної україністики та народно-інструментального мистецтва,
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника,
Україна

СИМВОЛІКА ТВОРЧОСТІ МИТЦІВ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ В КОНТЕКСТІ ПРОБЛЕМАТИКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ

У дослідженні аналізуються основні тематичні напрями та символи у творчості митців української діаспори XX – початку XXI ст. Визначено пріоритетність національної символіки в контексті ідентифікації творчості митців. Виокремлено семантичний аспект образів-символів у музичному, образотворчому та театральному мистецтві на прикладі творчості провідних діячів українського зарубіжжя. Розглянуто особистісний, індивідуальний, соціальний та професійний виміри ідентичності українських митців у інонаціональному середовищі.

Ключові слова: мистецтво української діаспори, символіка творчості, національна ідентичність, національні символи ідентичності митців.

THE SYMBOLISM OF THE UKRAINIAN DIASPORA ARTISTS WORK IN THE CONTEXT NATIONAL IDENTITY ISSUE

The study analyzes the main thematic trends and symbols in the works Ukrainian diaspora artists of the 20th – early 21st centuries. The priority of national symbols in the context of identification of artists' work is determined. The semantic aspect of images-symbols in musical, visual and theatrical art is singled out on the example of the work of leading Ukrainian figures abroad. The personal, individual, social and professional dimensions of the Ukrainian artists identity in a non-national environment are considered.

Keywords: art of the Ukrainian diaspora, symbols of creativity, national identity, national symbols of artists' identity.

Українська діаспора упродовж XX – початку XXI ст. стала потужним історико-політичним і соціокультурним феноменом. Формуючись як результат еміграційних хвиль, зумовлених економічними й ідеологічно-політичними причинами, українська діаспора отримала, першочергово, свої чіткі географічно-просторові ознаки: країни Європи – Польща, Чехія, Словаччина, Німеччина, Франція, Великобританія, а в останні десятиліття – Іспанія, Італія, Португалія; країни Азії – Росія, Китай; Америки – Канада, США; Латинської Америки – Бразилія, Аргентина; Австралія та Нова Зеландія та ін. У часовій протяжності її функціонування слід виокремити основні періоди підйому, що позначені активізацією діяльності політичних організацій і українознавчих інституцій, формуванням навчально-освітніх (а зокрема, й мистецьких) структур, творчістю митців і письменників, гастролями провідних українських виконавських колективів та ін. Ці кульмінації діяльності української еміграції, а пізніше й української діаспори припали на кінець 20-тих – початок 30-тих рр., кінець 40-вих – початок 50-тих рр., 60-ті – 70-ті рр. Проте, здобутки української діаспори до кінця 80-тих рр., були невідомими та неоціненими в самій Україні, яка перебувала в оточенні «залізної завіси» кордону і перебувала в відірваності від культурно-мистецьких процесів українців світу. Період «перебудови» (із середини 80-тих рр.) в Україні визначається поживаленням взаємозв'язків між материковою та діаспорною її частиною, спершу на рівні мистецьких, а пізніше й наукових контактів. Ще до проголошення Незалежності в мистецький обіг входять літературні й нотні видання, здійснюють гастролі провідні солісти і колективи зарубіжжя. Триумфальним виступом засвідчила свою багатолітню працю на ниві української культури Капела бандуристів ім. Т. Шевченка зі США (червень 1991 р.). Все засвідчувало активний розвиток української культури поза межами батьківщини, але з виразним національним характером. В окремих мистецьких і наукових (переважно гуманітарних напрямках) саме завдяки діаспорі були збережені питомі традиції культури (особливо духовно-релігійні), а творчість українських митців зарубіжжя стала вагомим внеском у її популяризацію в світі.

Із відновленням Незалежності 1991 року наукова вісь Україна/діаспора отримала потужний імпульс свого розвитку. Проводяться численні конгреси, конференції, форуми українців, утворюються нові наукові центри, бібліотеки, архіви (чи їх відділи), тематика яких повністю містить українознавчий контент. Незалежна Українська держава цілеспрямовано розглядає діаспорний вектор як вагомий і перспективний у науковій площині історії, етнології, фольклористики, політології, джерелознавства, журналістики, літературознавства, мистецтвознавства та ін. Слід зауважити, що в інших країнах пострадянського простору ці процеси були значно менш інтенсивними. Тим важливішим постає аналіз здобутків української діаспори упродовж XX століття у розвиток національного державотворення, ідентифікації українства у світі. У дослідженні буття української еміграції упродовж XX століття пріоритетним стало визначення її здобутків у контексті нового наукового напрямку *діаспорознавства (діаспоріани)*. Якщо спершу більшість досліджень цього нового вектору стосувалися історії, політології, міжнародних відносин, соціології, то пізніше вони починають охоплювати більш конкретні сфери – мовознавство, літературознавство, окремі напрями мистецтвознавства (архітектуру, образотворче і декоративно-ужиткове мистецтво, музичне мистецтво, фольклор).

Виміри ідентичності і символіка

Мистецтво українського зарубіжжя, що розвивається вже понад століття паралельно до еміграційних процесів, становить невід'ємну складову національної культури. Водночас воно стає одночасно і виявом діалектичної взаємодії тенденцій “intro” – збереження питомих ідентифікаційних національних ознак та “extra” – трансформаційних, що відбувалися під впливом культури країн поселення митців-емігрантів та їх нащадків, в умовах вільного світу, позбавленого вимог ідеологічного “прокрустового ложа”. За цих обставин специфіка ідентифікації та самоідентифікації митців різнилася за формами і змістом репрезентації творчості, зокрема й в різні історично-часові періоди XX – початку XXI століть, у т. ч. й у

сучасних умовах еміграції внаслідок російсько-української війни та поселення поза межами України.

М. Гібернау виділяє п'ять вимірів національної ідентичності: «... психологічний, культурний, територіальний, історичний і політичний» (Гібернау 2012, 21). Слід відзначити різні прояви ідентичності українських митців у зарубіжному середовищі – особистісний (індивідуальний), соціальний, національний, культурний, професійний та ін.

Особистісний рівень ідентичності визначається усвідомленістю власного «я», індивідуальності, відмінності від інших. Він включає специфіку зовнішньої індивідуальності, проявів темпераменту, загальних і спеціальних здібностей, реалізованих у житті, здобутий досвід, ціннісні орієнтири, переконання та ідеали. Соціальний вимір ідентичності охоплює ототожнення себе в суспільстві та суспільних група, реалізацію соціальних ролей, сформованих під впливом мовної, культурної, етнічної, релігійної, расової приналежності.

Національна ідентичність визначається ідентифікацією особистості як учасника релігійної, національної спільноти або мовної групи, культури чи субкультури. Національна ідентичність становить “неперервне відтворення та реінтерпретацію структури вартостей, символів, спогадів, міфів і традицій, що становлять характерну спадщину націй, та ідентифікацію індивідів із цією структурою і спадщиною” (Сміт 2009, 40). Як результат прояву національної ідентичності, на думку Е. Сміта, стає концепція синтезування “осібної мови, почувань і символізму” (Сміт 1994, 6).

Культурна ідентичність – пріоритетна для творчості митців – існує як у межах власної культури, так і для її увиразнення поміж інших. Культурна ідентичність невід’ємна від соціальних структур та традицій соціуму (Герчанівська 2017, 222). В умовах глобалізації, взаємовпливів, домінування певної культури більшості, мультикультуралізму тощо, відбувається неминучий процес трансформації, розмивання контурів, символів ідентичності, втрати її самотності, унікальності. Власне тому, як протидію цьому, постають пошуки ідентичності митців шляхом виявлення глибинних зв’язків із традицією – як на рівні тематики, так і жанрів, форм, стилів – особливих символах творчості.

Професійний рівень ідентичності ґрунтується не лише на усвідомленому виборі професії, але й на здатності людей до творчості й активності, а також реалізацією через творчість. Мистецька творчість у цьому випадку постає як найбільш оптимальна можливість прояву ідентичності.

Для багатьох культурно-мистецьких явищ притаманна символічність, кодування. Саме в символах містяться зашифрованими елементи колективної пам’яті народу чи нації, відображається багатозначність ідей, змістів, смислових текстів і підтекстів. Символіка формує і забезпечує механізми дії культурної пам’яті, їх трансляцію. Символи, що втілюються в артефактах, обрядах, традиціях тощо, стають не просто відображенням історично-часової протяжності функціонування культури і мистецтва, а засобами національної ідентифікації, впізнаванням “свого” поміж “чужого”, містять активний потенціал для творчості наступних поколінь. Символи стають цеглинами побудови системи культури, її функціонування в просторі й часі, оскільки відображають цілісне (холістичне) світосприйняття.

Структура і наповненість символу несе функції відображення дійсності, смисли дійсності, інтерпретації дійсності в людській свідомості, сигніфікацію дійсності (позначення, понятійний зміст знаків), перетворення дійсності (Лосев 1982). У результаті цього диференціюються також наукові, філософські, художні (образні), міфологічні, релігійні, космічні, психологічні, ідеологічні, жестові символи.

Символіка апелює до глибинної традиції і колективної пам’яті народу, визначає генетичну спорідненість людей на основі ключових ідей і понять. Символ – результат діалектично взаємодії ідеї і образу, ідеального і реального, внутрішнього і зовнішнього, універсального загальнолюдського і конкретного (специфічного) національного. Символ є способом взаємодії поколінь (вертикальний або часовий рівень) та представників нації (горизонтальний або просторовий рівень). Основними групами символів виступають

вербальні (словесні, мовні), цифрові, образні мистецькі (музичні, візуальні), емоційні (архетипні). К. Юнг вважав, що “навіть якщо наш розум і не осягає символів, вони все одно діють, тому що наше несвідоме визнає їх як вираження універсальних психічних факторів” (Юнг 1991, 241).

Символ є і засобом ідентифікації нації іншими. При чому символіка розрізняється як давня за походженням, так і новочасна, сформована у процесі становлення нації. Іноді певні символи набувають сакрального, магічного змісту. Часто творцями символів виступають конкретні особи, автори, але сам символ поступово отримує поширення і загальну значимість для нації. Тематичні напрями символіки в українській культурі досить багатоманітні (Енциклопедичний словник символів культури України 2015). Це, зокрема, символи природи (вода, вогонь, земля, вітер), всесвіту (сонце, місяць, зорі); християнські – біблійні (хрест, Христос, Богоматір, Гетсиманський сад, Голгофа); державотворчі й політичні – тризуб, синьо-жовтий прапор, червоно-чорний прапор, гасла “Слава Україні – Героям слава”, гимни “Ще не вмерла Україна”, “Боже великий, єдиний”, історичні, козацькі та січові пісні, пісні УПА; етнографічні – елементи народного костюму (вишиванка, коралі, гердан, кептар та ін.), обряди календарного і родинного циклів та їх символіка – колискові, весільні ладкання, плачі-поминання, колядування та традиційні страви на Різдво Христове, писанкарство та випікання паски на Великдень та ін.; рослинні (береза, барвінок, верба, дуб, калина, тополя), тваринні (голубка, ворон, зозуля, змія, орел); музичні (інструменти – кобза-бандура, скрипка, цимбали, сопілка, трембіта; лади народної музики – дорійський, гуцульський; пісенні форми заспів-приспів, ритмо-формули – наприклад, коломийкова) та ін. Всі ці символи численно відображені як у фольклорі, так і в творчості митців.

У різних видах мистецтва української діаспори (музичному, образотворчому, декоративно-ужитковому, театральному, літературі як мистецтві слова) вирізняються декілька сфер збереження і функціонування національних символів, етнокультурного кодування. Їх аналіз в ідентифікаційному аспекті має декілька сфер – тематичний, жанровий, стильовий, формотворчий та ін., що можуть слугувати підставами для окремого вивчення. У пропонованому дослідженні пріоритетними напрями постає загальна характеристика основних національних символів у кожній зі сфер та осмислення їх значимості для ідентифікаційних вимірів творчості представників українського зарубіжжя.

Історико-культурна і духовно-релігійна сфера символів

У багатьох видах мистецтва української діаспори пріоритетною сферою залишалася історико-культурна тематика. Це було пов’язано із потребою як власної ідентифікації митців – письменників, художників, музикантів та ін. через усвідомлене осмислення власного походження, так і відокремлення історичних фактів від російського і радянського домінування, їх відображення через творчу інтерпретацію.

Євген Маланюк (1897–1968) – відомий письменник української еміграції, писав: “Міцно зорганізована на еміграції група національних митців буде радіотелеграфічною станцією, що постійно висилатиме на Батьківщину нашу національну енергію... Хто ж, як не поети й малярі, музики й журналісти мають бути духовним штабом національного руху? Українець-митець не може, не сміє не бути воїном...” (Яців, 1991).

Найважливішим вектором стало усвідомлення та презентація історії та символіки Київської Русі як першооснови становлення української державності та націєтворення. Наступним напрямом стала козаччина. Символіка козацтва, Запорізької Січі, образи козака Мамає з незмінними атрибутами-символами – коня, кобзи-бандури, люльки, шаблі тощо були постійно в полі творчості митців-художників. Проблематика української історії ХХ століття – еміграція, війна, голодомор, сталінські репресії, діяльність УПА, трагедія Чорнобиля – потребували не просто мистецької рефлексії, але й правдивого реалістичного відтворення, емоційного переосмислення. Найпотужніше ця тематика, звісно, була представлена у літературі повоєнної діаспори, зокрема творчості У. Самчука, В. Барки, Т. Осьмачки,

І. Багряного, Є. Маланюка та ін. Проте спостерігалися й її численні образотворчі виміри.

Наприклад, творчість П. Андрусіва (1906–1981) – українського живописця, ілюстратора, графіка, іконописця, (Польща, Німеччина, США) – зразок увиразнення важливих періодів історії України. В своїй статті “Чому в нас нема історичного малярства?” (1950) він зазначав: “Розгорнути перед очима народу силу й славу української княжої держави, показати розмах і могутність героїки гетьмансько-козацької доби, оживити на великих полотнах достойність і велич української культури, обидвох найкращих періодів нашої історії та оживити величні моменти з визвольних змагань останніх часів – оце наше велике завдання” (Яців, 1991). Його полотна “Битва під Конотопом”, “Бій Ігоря з половцями”, “Сватання Анни Ярославни”, “Княжа пристань у Києві” “Французькі послы у князя Ярослава Мудрого”, “З’їзд князів”, “Зустріч гетьмана Мазепи з Костем Гордієнком” – відображають символіку давньої України-Русі, носять величний урочистий характер. Окремий напрям складають картини козацької тематики – “Побратими”, “Козацький полковник”, “Атака козаків”, “Лови соколів”, “Козацькі старшини”, “Князь Дмитро Вишневецький-Байда” та ін. Показово, що навіть у ілюстрованих різдвяних листівках митець використовував аналогії до історії України-Русі (Додаток). Провідна картина “Хрещення Русі-України” П. Андрусіва була визнана “офіційним” зображенням до відзначення Тисячоліття Хрещення Русі українською діаспорою у 1988 р. (Додаток).

Окремий вимір складає персоніологічний вимір історично-культурного вектору тематики творчості митців української діаспори. Постаті історичних осіб – державницьких і політичних діячів Володимира Мономаха, Княгині Ольги, Анни Ярославни, Богдана Хмельницького, Івана Мазепи, Михайла Грушевського, Степана Бандери, Євгена Коновальця, письменників – Тараса Шевченка, Івана Франка, Лесі Українки, Богдана Лепкого, релігійних лідерів – Андрея Шептицького, Йосипа Сліпого та ін., знайшли відображення в скульптурі, портретному малярстві, графіці. Наведемо, як приклад, декілька імен митців.

Олександр Архипенко (1887–1964) – видатний український скульптор (США) створив понад 750 композицій, серед яких бронзові плити-барельєфи Б. Хмельницького, М. Грушевського, скульптури князя Володимира Великого, Т. Шевченка, І. Франка, які встановлені в Українському культурному парку у Клівленді, скульптурну постать Кобзаря у м. Керхенсон у штаті Нью-Джерсі.

Лео Мол – Леонід Молодожанин (1915–2009) – скульптор і живописець (Канада). В його творчості вагоме місце посідає образ Кобзаря – Тараса Шевченка. Проекти митця слугували основою пам’ятників Шевченкові у Вашингтоні, Буенос-Айресі, Прудентополісі та ін. Окрім того, митець виконав ряд скульптурних портретів – погрудь кардинала Йосифа Сліпого, митрополита Іларіона та ін.

Юліан Буцманюк (1885–1967) – живописець, графік, монументаліст, публіцист – автор численних розписів культових споруд за кордоном, інтерпретатор іконописних канонів у церквах Едмонтоні (Канада).

Святослав Гординський (1906–1993) – митець-універсал – маляр, графік, іконописець, поет, перекладач, мистецький і літературний критик, культурно-мистецький діяч (Німеччина, США). Як художник-монументаліст він створив розписи до понад тридцяти церков в Європі, Америці, Австралії.

Також потужний ідентифікаційний вимір становила духовно-релігійна творчість митців діаспори. Т. Прокопович виокремила в ньому три основні напрями – консервуючий, синтезуючий, трансформуючий (Прокопович 2001). У кожному з них діяльність митців – композиторів (А. Гнатишина, М. Федоріва, І. Соневицького, М. Кузана, В. Балея) та художників й архітекторів (Х. Дохват, Ю. Мокрицького, П. Холодного, С. Гординського, Р. Жука) спрямовані як на збереження канонічних жанрів українського релігійного мистецтва, так і на їх модифікацію та трансформацію під впливом нових стильових напрямів культури, інтегрування національного в загальносвітовий контекст.

Народна творчість, народне мистецтво – найяскравіші показники унікальності. Саме в цій сфері символіка найбільш виразна, багатоманітна та упізнавана. Українська народна символіка синтезувала дохристиянські (язичницькі) та християнські елементи. При чому прояви символіки фольклорно-етнографічної сфери найбільше спостерігаються саме як ідентифікація українських митців у інонаціональному середовищі, навіть якщо відсутній вербально-мовний чинник (символ) як у їх повсякденному бутті, так і в творчості.

Умовно можна розділити символи цієї сфери на такі групи:

- 1) Символіка усного фольклору – образи з казок, легенд, переказів;
- 2) Символіка музичного фольклору – інструментарій, лад і метро-ритміка, пісенні жанри (колискові, коломийки, ладкання, емігрантські пісні), танцювальні жанри (гопак, полька, ;
- 3) Символіка етнографічних обрядів (календарних та родинних) – Різдвяних, Великодніх, весільних, Івана Купала, поминальних;
- 4) Етносимволіка кухні та традицій харчування (страви – борщ, куліш, галушки, холодець, вареники, голубці, кутя, паска та страви – ковбаса, копченості тощо, святкові страви та пісні);
- 5) Етносимволіка українського одягу (строю та його елементів – вишиванки, шароварів, вишивки, крайки та ін.) та прикрас (коралів, гердану, баламутів, намітки тощо).

Всі ці символи знайшли своє відображення як у повсякденному житті емігрантів та їх сімей, так і загалом в сучасній діаспорній ментальності, відображені у численних українських фольклорно-етнографічних фестивалях за кордоном (Польщі, Хорватії, Великобританії, Канаді, США).

У творчості українських живописців за кордоном спостерігаємо щільний зв'язок з етнографічними та фольклорними мотивами, які охоплюють як обрядові мотиви, народні пейзажі, так і портретні замальовки побутового характеру.

Наприклад, спадщина видатного українського скульптора з Німеччини Григорія Крука (1911–1988) охоплює не лише портретні скульптури видатних постатей української історії (князя Володимира Великого, королеви Франції Анни, доньки князя Ярослава Мудрого, гетьмана Івана Мазепи, письменників Тараса Шевченка, Василя Стефаника, патріарха УГКЦ Йосипа Сліпого), але й простих селянок – як символів народної культури – “Жінка з терлицею”, “Жінка з повісом”, “Жінка, що втікає перед дощем” та ін.

В українській культурі вагоме місце посідає народний музичний інструментарій. Окремі інструменти мають автохтонне походження, інші зберегли свою автентичну природу. Автохтонні (місцеві, корінні) інструменти українців – кобза і бандура, оскільки вони є суто національним результатом розвитку культури українського народу. У них відображені не лише його ментальні почування, але й звукові (ладові, інтонаційні) особливості строю, формотворчі конструктивні характеристики, можливості для відтворення специфічних жанрів репертуару. Попри активні процеси удосконалення інструментів упродовж ХХ ст., багато з них зберегли свою автентичну (первісну), незмінну природу – форму, стрій, репертуар. Серед них – дрімба, сопілка, трембіта, ліра та ін. Деякі, хоча й мають споріднення з суміжними культурами, в українській отримали унікальні форми представлення та функціонування. Серед них, наприклад, скрипка, сопілка, цимбали, які для національної традиції невід’ємні від поняття троїста музика.

Кобза-бандура – важливий музичний і духовний символ ідентифікації українства в світі. Відомі концертні виступи перших виконавців-бандуристів за кордоном – В. Ємця, М. Теліги – в 20–30-тих рр. ХХ ст., які стали символами презентації не лише національного інструмента, але й його унікального репертуару – дум, історичних пісень, танцювальних мелодій. Пізнішу популяризацію інструмента представляли й дослідники – в історичних та органологічних виданнях: “Кобза та кобзарі” Василя Ємця (Берлін, 1923), “Кобза і бандура” Павла Конопленка-Запорожця (Вінніпег, 1963), статті Володимира Луціва (Великобританія), Віктора Мішалова (Австралія, Канада), Андрія Горняткевича (Канада). Ці публікації ставали засобом представлення традицій української музичної культури, її значимості у світовому

контексті.

Якщо традиційне кобзарство завжди було носієм символів традиційної культури – інструмента та репертуару, то академічне бандурне мистецтво упродовж ХХ–ХХІ ст. вражає розмаїттям виконавських стилів, для кожного з яких характерними рисами стають опора на конкретний специфічний інструментарій і форми його функціонування (сольна й ансамблева), музичні жанри (інструментальні та вокально-інструментальні), багатотембральність співу (чоловічого, жіночого, мішаного, дитячого), традиції чи новачії композиторської творчості або її інтерпретації (Дутчак 2013, 246). Вокально-інструментальна сфера репертуару бандуристів (солістів та ансамблів) у діаспорі містить етнокультурні коди вербального та музично-інтонаційного характеру – крізь історичні сюжети, релігійний, ліричний та патріотичний зміст, здійснює загальний духовно-виховний вплив на слухача. Діяльність в діаспорі Капели бандуристів ім. Т. Шевченка (Детройт, США) – концертно-виконавська, звукозаписна, навчально-методична, просвітницька засвідчує взаємодію напрямів збереження традиційної музичної культури (зокрема, репресованої спадщини Г. Хоткевича) та новочасної діаспорної (творчості Г. Китастого, А. Гнатишина, М. Гайворонського та ін.).

Традиційну ансамблеву сферу музикування українців репрезентує троїста музика. Поєднання інструментів та голосів музичної фактури стало виявом символіки ансамблевої гри, навіть попри додавання народних інструментів інших культур, синтезування з традиційною американською музикою кантрі або ж напрямом world music. Такі традиції, наприклад, представляє творчість гуртів “Кубасонікс”, “Papa-Duk” (Канада).

Етнографічні традиції українського народного костюму – неодмінні елементи виступів сучасних виконавців зарубіжжя. Зокрема, використовуються як автентичні традиційні костюми чи його елементи з окремих регіонів України (покутські, борщівські, гуцульські, буковинські, поліські, полтавські та ін.), так і стилізовані – з елементами вишивки (ручної чи машинної), ткацтва, декорування, нашійних прикрас з коралів чи бісеру (Дутчак 2020). Часто стилізовані костюми мають поряд із соціально-часовими проєкціями (княжество, козацтво, селянство, міщанство) й образи кобзаря, лірника, мандрівних музикантів. Показово, що ще у хореографічних постановках В. Авраменка в країнах Європи та Америки у 20–30-тих рр. ХХ ст. українські костюми та образи (кобзаря, козака) були необхідною образною символікою у доповнення до тематичної ідентифікації та інтерпретації танців.

Багато митців синтезують у своїй творчості народні українські мотиви, їх символіку з сучасною стилістикою та формами. Показовою щодо цього є творчість мисткині універсального таланту Аки Перейми (США).

Ака (Богумила) Перейма (1927–2013) – малярка, писанкарка, графік, скульпторка, керамістка. У її творчості органічно переплелися традиції народних ремесел (писанкарства, кераміки) з мотивами музичного фольклору. Її писанки, а також картини орнаментів писанок в якості картин та скульптури, змодельовані на основі форми писанки, символу яйця як нескінченності життя – засвідчують оригінальне переосмислення традиції. Яскравим прикладом також виступає циклічна серія полотен «Українські народні пісні», насичених не просто ілюстративністю тематики фольклору, але символікою українства (Додаток).

В останні десятиліття виокремився ще один напрям ідентифікації митців діаспори. Так, 2015 року в Нью-Йорку відбулася виставка 100 робіт 43-х художниць з півночі Америки та країн Європи, які належать до третьої та четвертої хвиль української еміграції. Їхні твори охоплювали жанри живопису (натюрморти, портрети, пейзажі), скульптури, іконопису та мішаної техніки. Виставка засвідчила не лише їх професійні здобутки, але «місце в чоловічому мистецькому мейнстрімі, що применшував та виключав етнічні меншини та жінок», свій власний акцент у репрезентації традиційного мистецтва як «найбільш ефективного способу збереження української ідентичності» (Музей українського живопису 2015).

Таким чином, питання символіки образів у творчості митців української діаспори відображається на кількох рівнях – національної ідентифікації та самоідентифікації в умовах

інонаціонального оточення; презентації в найрізноманітніших формах у різних видах мистецтва, що ідентифікує як самих митців, так і види українського мистецтва; вияв поваги до елітарних українських знаків зі сторони загального сприйняття суспільством упродовж тривалого часу; доповнення новими символами і знаками. Слід також відзначити аксіологічне (ціннісне) значення цих символів для середовища української діаспори, а також виховання молодого покоління.

Булат Т., Філенко Т. (2009). *Світ Миколи Лисенка. Національна ідентичність, музика і політика України XIX – початку XX століття*. Нью-Йорк; Київ. 408 с.

Бурбан М. (2006). *Українські хори і дириженти*. Дрогобич. 640 с.

Герчанівська П. (2017). *Культура в парадигмах XX–XXI ст.* Київ. 378 с.

Гібернау М. (2012). *Ідентичність націй* / пер. з англ. П. Тарашука; ред. Л. Марченко. Київ. 303 с.

Дутчак В. (2013). *Бандурне мистецтво українського зарубіжжя XX – початку XXI століття*. Івано-Франківськ. 488 с.

Енциклопедичний словник символів культури України (2015). Заг. ред. В. Коцура, О. Потапенка, В. Куйбіди. 5-ге вид. Корсунь-Шевченківський. 912 с.

Смець В. *Кобза і кобзарі* (1923). Берлін. 111 с.

Карась Г. (2012). *Музична культура української діаспори у світовому часопросторі XX століття*. Івано-Франківськ. 1164 с.

Конопленко-Запорожець П. (1963). *Кобза і бандура*. Вінніпег. 167 с.

Лосев А. (1982). *Знак, символ, миф*. Москва. 480 с.

Музей українського живопису (2015). URL: <http://museum.net.ua/news/u-nyu-jorku-zibrali-xudozhnic-ukraïnskoï-diaspori/>

Муха А. (2004). *Композитори України та української діаспори: довідник*. Київ. 352 с.

Прокопович Т. (2001). Синтез національного й інонаціонального у релігійній творчості митців-емігрантів. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку: Зб. наук. праць: Наук. зап. Рівненського держ. гуманіт. ун-ту*. Рівне. Вип. 6. С. 108-118.

Самчук У. (1976). *Живі струни. Бандура і бандуристи*. Детройт. 466 с.

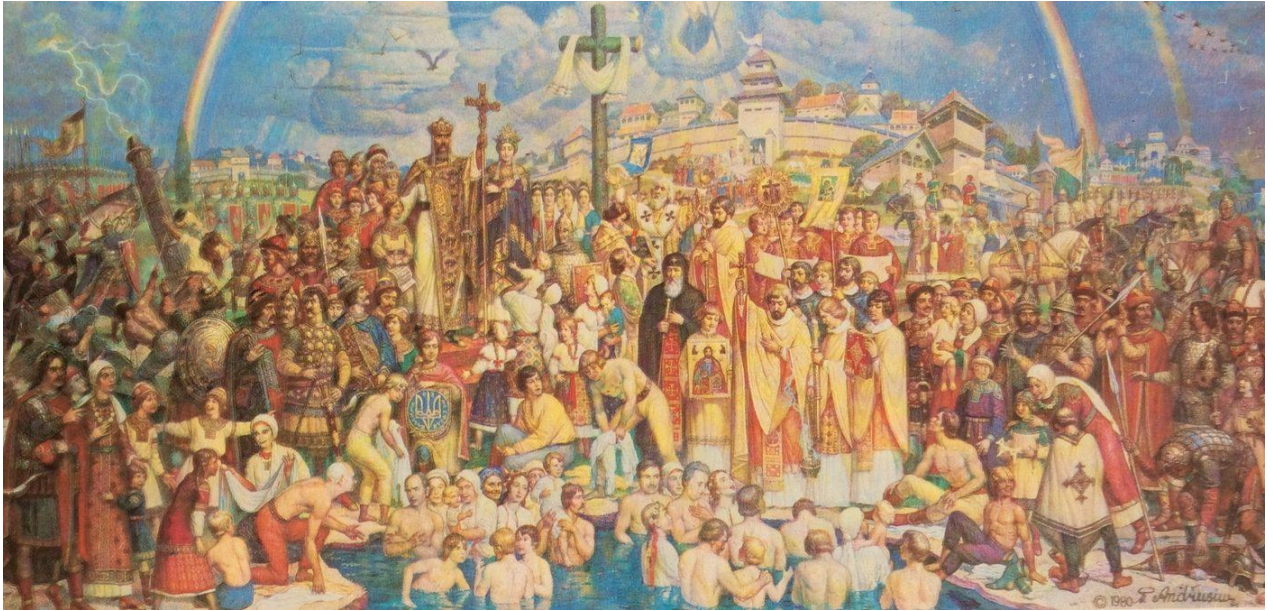
Сміт Е. (1994). Національна ідентичність / пер. з англ. П. Тарашук. Київ. 224 с.

Сміт Е. (2009). *Культурні основи націй. Ієрархія, заповіт і республіка*. Київ. 312 с.

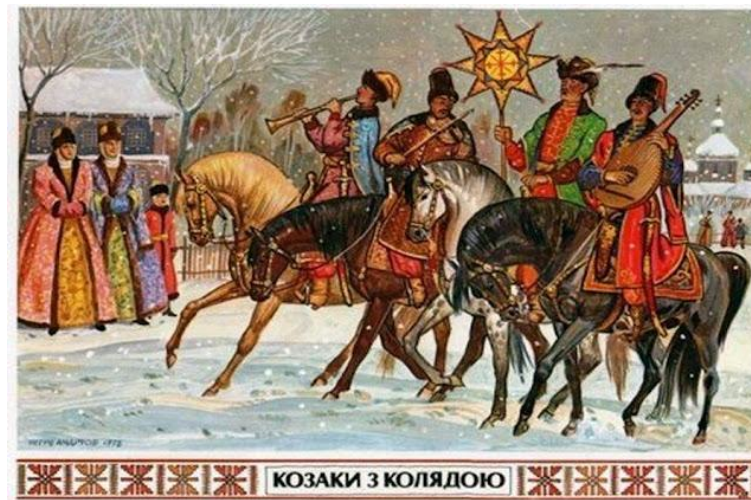
Юнг К. (1991). *Архетип и символ*. Москва: Ренессанс. 343 с.

Яців Р. (1991). URL: <https://uartlib.org/petro-andrusiv-istoriya-ochima-nadiyi/>

ДОДАТОК

П. Андрусів. “Хрещення України-Руси” (1980)

П. Андрусів. Різдвяні листівки

Ака Перейма «Розпрягайте, хлопці коней» з серії «Українські народні пісні» (1990)

Гурт «Кубасонікс» (Канада)

Український фестиваль в Оттаві (Канада)